

**Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра прикладної психології та логопедії**

«Затверджую»

Голова вченої ради факультету
дошкільної, спеціальної та соціальної
освіти

 доц. Євгенія ЛИНДІНА
Протокол №10 від 25 червня 2024 р.

**ПРОГРАМА
атестаційного екзамену
з практичної психології у соціальній сфері
Галузь знань 23 Соціальна робота
Спеціальності: 231 Соціальна робота
освітній ступінь: магістр
форма навчання: заочна**

Запоріжжя, 2024 р.

Програма атестаційного екзамену зі спеціальності 231 «Соціальна робота» складена на основі освітньо-професійної програми «Поствоєнна соціально-психологічна реабілітація» спеціальності 231 Соціальна робота освітнього ступеню «магістр» та положень «Про організацію освітнього процесу в Бердянському державному педагогічному університеті», «Про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету», «Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету», «Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та наукових ступенів у Бердянському державному педагогічному університеті», «Методичних рекомендацій щодо організації дистанційного проведення підсумкової атестації здобувачів вищої освіти використанням інформаційно-комунікаційних технологій в Бердянському державному педагогічному університеті під час дії воєнного стану» та навчальних програм ОК 1: Розвиток потенціалу особистості та групи, ОК 4: Травма: супровід та стратегії втручання, ОК 7: Психологічна реабілітація, ОК 8: Кризове психологічне консультування, ОК 11: Тренінг стресостійкості та посттравматичного зростання для здобувачів вищої освіти факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти.

Укладачі: к.психол.н, доц. Олена СТАРИНСЬКА, к.психол.н, доц. Наталя ЦИБУЛЯК

Програма обговорена та затверджена на засіданні кафедри прикладної психології та логопедії. Протокол № 9 від 28 травня 2024 р.

Зав. кафедри

Олена РЕВУЦЬКА

Програма атестаційного екзамену з практичної психології у соціальній сфері схвалена методичною радою факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Протокол № 9 від «13» червня 2024 р.

Голова ради Олена СТАРИНСЬКА

Програма атестаційного екзамену з практичної психології у соціальній сфері схвалена вченою радою факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Протокол № 10 від «25» червня 2024 р.

Голова ради Євгенія ЛИНДІНА

ЗМІСТ

- 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА**
- 2. ЗМІСТ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ**
- 3. ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ**
- 4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ**
- 5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Атестаційний екзамен з практичної психології у соціальній сфері є важливим етапом перевірки та оцінки підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти та становить особливу комплексну форму контролю, що у найбільш повному і чіткому вигляді характеризує досягнутий освітній ступінь.

Програма атестаційного екзамену з практичної психології у соціальній сфері покликана перевірити компетентності та результати навчання випускників з таких освітніх компонент:

- ОК 1: Розвиток потенціалу особистості та групи
- ОК 4: Травма: супровід та стратегії втручання
- ОК 7: Психологічна реабілітація
- ОК 8: Кризове психологічне консультування
- ОК 11: Тренінг стресостійкості та посттравматичного зростання

Сучасна підготовка фахівців із практичної психології як галузі теоретичних досліджень та розробки і впровадження практичних психотехнологій і психотехнік у роботу в системі «людина–людина» ґрунтується на інтеграції навчальних планів та програм, які спрямовані на забезпечення високої ефективності діяльності. Досить актуальним є дотримання співвідношення в процесі підготовки майбутніх фахівців теоретичного компоненту, що проявляється у формуванні знань, умінь і навичок, та практичного, який передбачає врахування багатьох аспектів.

Зокрема, практична підготовка вимагає сформованості не тільки практичних умінь і навичок у співвідношенні з отриманими теоретичними знаннями, але й сформованості особистісних якостей (професійного мислення, професійної самосвідомості, професійної компетентності) та наявності професійних здібностей до впровадження практичної діяльності психолога.

Зміст атестаційного екзамену з практичної психології у соціальній сфері для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти орієнтується на діагностику рівня теоретичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності за спеціальністю (спеціалізацією).

Мета атестаційного екзамену з практичної психології у соціальній сфері – забезпечення контролю підготовки компетентного фахівця-професіонала, здатного до багатоваріантної практичної діяльності, спроможного творчо вирішувати конкретні завдання практичної діяльності; відстежувати зміст та умови індивідуального розвитку особистості; здатного реалізувати в практичній роботі здобуті у закладі вищої освіти професійні компетентності (Таблиця 1).

**Загальні та фахові компетентності та результати навчання випускника
освітнього рівня «магістр»**

Компетентності	Результати навчання	Освітні компоненти
<p>ПК: Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі соціальної роботи або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК-3: Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК-4: Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК-5: Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.</p> <p>ЗК-6: Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.</p> <p>ЗК-7: Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.</p> <p>ЗК-8: Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК-9: Навички міжособистісної взаємодії.</p> <p>ЗК-11: Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p> <p>ЗК-12: Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>СК-1: Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні соціологічні методи.</p> <p>СК-2: Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального та психологічного благополуччя різних груп населення.</p> <p>СК-6: Здатність до оцінки процесу і результату</p>	<p>ПРН-2: Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань про практики соціальної роботи та соціально-психологічної реабілітації, формулювати висновки та рекомендації щодо їх впровадження.</p> <p>ПРН-3: Застосовувати іноземні джерела при виконанні завдань науково-дослідної та прикладної діяльності, висловлюватися іноземною мовою, як усно, так і письмово.</p> <p>ПРН-4: Показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук, зокрема моделей соціально-психологічної реабілітації різних категорій осіб, груп та громад.</p> <p>ПРН-5: Збирати та здійснювати кількісний і якісний аналіз емпіричних даних.</p> <p>ПРН-6: Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для професійного зростання, опановувати її, засвоювати та продукувати нові знання, розвивати професійні навички та якості.</p> <p>ПРН-8: Автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях.</p> <p>ПРН-9: Виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи та психології, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання.</p> <p>ПРН-10: Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи та соціально-психологічної реабілітації, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.</p> <p>ПРН-13: Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток потенціалу особистості та групи • Травма: супровід та стратегії втручання • Психологічна реабілітація • Кризове психологічне консультування • Тренінг стресостійкості та посттравматичного зростання

<p>професійної діяльності та якості соціальних послуг.</p> <p>СК-7: Здатність до професійної рефлексії.</p> <p>СК-8: Здатність до спільної діяльності та групової мотивації, фасилітації процесів прийняття групових рішень.</p> <p>СК-9: Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців.</p> <p>СК-11: Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи.</p> <p>СК-13: Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві.</p> <p>СК-17: Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.</p> <p>СК-18: Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.</p> <p>СК-19: Здатність організувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології та соціальної роботи.</p> <p>СК-20: Здатність розпізнавати наслідки післявоєнної травми в різних контекстах і надавати відповідні послуги з соціально-психологічної реабілітації та підтримку.</p> <p>СК-21: Здатність розробляти стратегії соціально-</p>	<p>генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності.</p> <p>ПРН-14: Визначати методологію прикладного наукового дослідження та застосовувати методи кількісного та якісного аналізу результатів, у тому числі методи математичної статистики.</p> <p>ПРН-15: Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг із соціально-психологічної реабілітації та управлінських рішень.</p> <p>ПРН-18: Демонструвати позитивне ставлення до власної професії та відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам соціальної роботи.</p> <p>ПРН-21: Уміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.</p> <p>ПРН-22: Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування, тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.</p> <p>ПРН-23: Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми з соціально-психологічної реабілітації для різних категорій осіб, груп та громад, а також впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.</p> <p>ПРН-24: Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.</p> <p>ПРН-25: Розпізнавати наслідки післявоєнної травми в різних контекстах і надавати відповідні послуги з соціально-психологічної реабілітації та підтримку.</p> <p>ПРН-27: Застосовувати технології, методи і техніки з відновлення психічного здоров'я відповідно до різних запитів та вміти керувати роботою з відновлення психічного здоров'я задля соціальної інтеграції різних категорій осіб, соціальних груп і громад, що постраждали від війни.</p> <p>ПРН-29: Використовувати різні моделі,</p>	
---	---	--

<p>психологічної реабілітації різних категорій осіб, соціальних груп і громад, які постраждали від війни, та за необхідності здійснювати кризові втручання.</p> <p>СК-22: Здатність керувати роботою з відновлення психічного здоров'я задля соціальної інтеграції різних категорій осіб, соціальних груп і громад, що постраждали від війни.</p> <p>СК-24: Здатність до використання моделей, методів і підходів для підвищення стійкості, зниження ризику поствоєнних травм на індивідуальному, груповому, регіональному та міжнародному рівнях.</p>	<p>методи та підходи для розвитку стійкості, зниження ризику поствоєнних травм та вміти їх застосовувати на індивідуальному, груповому, регіональному та міжнародному рівнях.</p>	
--	---	--

При висвітленні питань з практичної психології у соціальній сфері необхідно спиратися на досягнення інших наук (фізіологія вищої нервової діяльності, вікова фізіологія, філософія, соціологія, конфліктологія, вікова психологія тощо), а також на загальні методологічні принципи психологічної науки.

До комплексу атестаційного екзамену з практичної психології у соціальній сфері для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей: 231 Соціальна робота входять 30 білетів. Кожний білет включає по три питання: перше та друге – питання з теоретичних основ, висвітлення яких вимагає від здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти глибоких, міцних і усвідомлених знань з практичної психології; третє питання має практичну спрямованість і є перевіркою сформованості навичок організації та проведення психологічного дослідження, навичок консультативної та психотерапевтичної діяльності, що слугує показником професійних умінь доцільного використання навчально-методичного матеріалу.

ЗМІСТ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

ОК «РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ТА ГРУПИ»

Тема 1. Потенціал особистості та групи: поняття та структура

Потенціал особистості як система особистісних якостей і можливостей, які реалізуються особистістю в її суспільній та індивідуальній діяльності. Основи проектування людиною свого життєвого шляху, її успіху та самоствердження. Структурні компоненти життєвого потенціалу особистості (здоров'я, інтелект, почуття та воля). Місце та роль професійних знань, практичного досвіду, освіти та виховання, працездатності у системі життєвого потенціалу особистості, його культурні та моральні компоненти. Значення здорового способу життя, освіти та культури, виховання та самовиховання у процесі формування життєвого потенціалу особистості. Вплив кризових і травматичних подій на життєвий потенціал особистості. Складники життєвого успіху, загальна характеристика успішної людини як феномену щасливого суспільства. Сутність поняття та критерії успішного здійснення життя особистості. Соціально-психологічних (групові, сімейні) ресурси збереження психічного здоров'я.

Тема 2. Організація системи психосоціальної підтримки та відновлення особистості, яка пережила травму

Світовий досвід організації психосоціальної підтримки після травматичних подій. Психосоціальна підтримка осіб, які мають психічні розлади, пов'язані зі стресом і травмою. Система заходів із психосоціальної підтримки особистості та групи. Організація системи психосоціальної підтримки для сприяння скороченню нерівності в доступі до реабілітаційних послуг для вразливих груп населення, що пережили травматичний досвід. Супровід і посттравматичні особистісні та групові трансформації. Підтримання психологічного добробуту електронними засобами. Предиктори успішності електронного підтримання психологічного добробуту. Соціально-психологічні засоби мінімізації негативних наслідків комунікативної вразливості особистості в умовах переходу суспільства від війни до миру.

Тема 3. Технології ресурсування особистості

Характеристика феномена ресурсу. Види «внутрішніх» ресурсів особистості. Особливості життєстійкості та особистісного потенціалу у ресурсному аспекті. Суб'єктивна реальність особистості. Спрямованість особистості. Концепції психологічних ресурсів особистості вітчизняних та зарубіжних дослідників. Невизначеність як соціально-психологічний контекст особистості. Самоздійснення особистості. Психологічна ресурсність як індикатор можливостей людини. Характеристика психологічної ресурсності. Характеристика уміння оперувати ресурсами. Характеристика типів психологічної ресурсності. Особливості психологічної ресурсності жінок та чоловіків. Концепції змін особисті: адаптаційна, мотиваційна, трансформаційна. Психодіагностика персональної та психологічної ресурсності особистості, «сил характеру». Принципи гармонізації особистості. Характеристика та психодіагностика системної рефлексії. Інтерпретація результатів психодіагностики особливостей психологічної ресурсності: прогнозування змін особистості. Формування стійких громад

та підвищення їх здатності до адаптації й відновлення після кризових ситуацій.

Тема 4. Технології життєтворчості особистості

Проблема життєтворчості у сучасних психологічних дослідженнях. Спосіб взаємодії людини з навколишнім світом як культура життєтворчості особистості. Проблема синтезу психологічної структури особистості. Особистісні сюжети розвитку та психологічні ситуації. Життєтворчі компетенції особистості. Структура життєтворчих компетенцій особистості. Три основні функції життєвої компетентності: є життєстійкість, життєздатність та життєтворчість особистості. Група життєтворчих компетенцій: життєпізнання, життєпередбачення, життєвого самовизначення, життєздійснення, життєорганізації та життєвдосконалення. Інтегральні структури особистості. Дослідження в біографічному масштабі психологічного часу як варіант біографічного методу. Метод каузометрії: біографічна розминка; формування списку подій; датування подій; причинний аналіз міжподійних відносин; цільовий аналіз міжподійних відносин; позначення сфер приналежності подій.. Визначення показника суб'єктивної реалізованості життя.

Тема 5. Технології наснаження особистості та групи

Сутність поняття «емпауермент» та «селфемпауермент» як методу надання внутрішньої сили. «Селф-емпауермент», фази селф-емпауерменту: поява і з'ясування нового бажання; конструювання нового позитивного мислення; перехід від мислення до можливостей. Етапи реалізації наснаження клієнта. Умови ефективного проведення емпауерменту. Колективне наснаження і самоорганізація групи та громади. Формування стійких громад та підвищення їх здатності до адаптації й відновлення після кризових ситуацій.

Тема 6. Коучингові технології для розвитку потенціалу особистості

Коучинг як методу розвитку потенціалу особистості, дослідження основних концепцій та підходів. Основи комунікації в коучингу: вивчення навичок ефективної комунікації з клієнтами, аналіз комунікативних стилів, побудова довірчих стосунків. Особливості коучингового процесу. Процедурні аспекти коучингового процесу. Оцінка ефективності коучингу. Постановка запитань у коучинговому процесі. Десять розповсюджених помилок при постановці запитань. Вивчення запиту та оцінка ресурсів клієнта. Типи коучингових розмов. «Зона комфорту». Роль емоцій під час коучингового процесу. Мотивація до змін як основа коучингового процесу. Основні та допоможні інструменти коучингу.

ОК «ТРАВМА: СУПРОВІД ТА СТРАТЕГІЇ ВТРУЧАННЯ»

Тема 1. Теорія та методологія психотравматології.

Психологічна травма. Психофізіологічні реакції на травму. Психосоціальні наслідки травматизації. Деструктивні реакції на психотравму: алкоголізація, наркотизація, підвищення суїциальних ризиків. Нейробиологія травми. Поняття травмуючої ситуації. Її ознаки та різновиди. Історія вивчення психологічних реакцій на травмуючу ситуацію. Сприйняття травмуючої ситуації людиною. Види та рівні реакцій на травмуючу ситуацію. Травма як точка росту, травма як ресурс трансформації. Фактори, що обумовлюють вторинну травматизацію. Оцінка вторинної травматизації. Робота з вторинною травмою.

Психопрофілактична робота щодо запобігання синдрому вигорання. Супервізія як метод профілактики вторинної травми.

Тема 2. Травмівний досвід, його особливості та наслідки.

Психотравма війни: види та особливості. Травматичний досвід комбатантів, особливості порушення механізмів адаптації та інтеграції. Психологічний супровід членів сімей комбатантів. Особливості переживання травми дитиною. Робота з дитячим травматичним досвідом.

Травматичний досвід осіб, груп та громад, які постраждали від війни: мешканці окупованих та деокупованих територій. Травми, пов'язані з сексуальним насильством: специфіка супроводу з урахування вікових та гендерних особливостей. Тривожні розлади та їх наслідки, особливості психологічної допомоги. Депресія як реакція травматизації: шляхи надання психологічної допомоги. Синдром провини вцілілого, синдром «застряглої» людини або зависання. Посттравматичне зростання: специфіка супроводу та методи.

Тема 3. Психологічна допомога людям, що зазнали травмівного впливу.

Основні технології надання екстреної та тривалої консультативної психологічної допомоги при психотравмах. Надання психологічної допомоги залежно від особливостей сприймання та переживання стресора, виду психотравмуючої події. Алгоритми надання екстреної психологічної допомоги. Типові помилки та їх наслідки.

Системний психологічний супровід: алгоритми, техніки, етичні норми. Психологічна допомога при різних видах психотравм. Методи та підходи до роботи з постраждалими в залежності від віку, статі, культурних особливостей та інших факторів. Розробка програм та підходів до відновлення психічного здоров'я людей, до підтримки їхньої соціальної адаптації та відновлення повсякденного життя. Створення програм психологічної підтримки.

Тема 4. Особливості супроводу дитячої психотравми.

Ознаки травми та ПТСР у дітей. Психологічний супровід дітей, які пережили травматичні події. Особливості ПТСР у дітей. Правила реагування батьків на ознаки травми в дітей. Робота з подолання страхів та тривожних розладів у дітей. Особливості повідомлення про смерть рідної людини дитині. Дитина й насильство. Індивідуальна та групова робота з дітьми-переселенцями. Методичні підходи до формування стресостійкості у дітей.

Перша зустріч психолога з дитиною, особливості побудови співпраці з батьками. Принципи невідкладності, високий рівень активності консультанта, обмеження цілей. Техніки подолання травматизації: когнітивно-поведінкова терапія, емоційно-орієнтована терапія, арт-терапія, тілесно-орієнтована терапія. Групова корекційно-відновлювальна та розвивальна робота психолога з дітьми, у період військового конфлікту. Організація групової підтримки ровесників.

Тема 5. Стресові розлади: специфіка супроводу.

Гострий стресовий розлад: принципи та методи надання психологічної допомоги. Принципи корекції та терапії при ГСР. Методи корекції та терапії ГСР. Загальні підходи до психотерапії ГСР. Стратегії терапії за С. М. Єніколаповим. П'ять стадій актуального стану клієнта та цілі терапії на кожній з них (за М. Горовіцем).

Основні цілі психологічного супроводу при перших контактах з клієнтом, який страждає на ПТСР. Основні передумови успішної роботи з клієнтами, що страждають на ПТСР. Три стадії терапевтичної роботи з людьми, які страждають на ПТСР. Типові помилки психолога. Техніки трансформації травматичної пам'яті: пряма оповідь або вільна оповідь та формалізована сповідь. Основні правила психологічного супроводу ПТСР. Труднощі, які відчуває психолог при роботі з клієнтами, які страждають на ПТСР. Психотерапевтичні методи при роботі з ПТСР. Основні принципи та методи групової терапії. Метод

десенсибілізації та переробки емоційних травм за допомогою руху очей (ДПРО) – за Ф.Шапіро. Історія виникнення методу. Психофізіологічне обґрунтування методу. Особливості застосування методу. Метод ослаблення травматичного інциденту Ф. Джерборда (ОТІ). Організаційні особливості методу ОТІ. Техніка та процедура проведення ОТІ. Метод візуально-кінестетичної дисоціації (ВКД) Р. Бендлера та Дж. Гріндера. Техніка та процедура проведення ВКД.

Тема 6. Психотравми війни: специфіка психологічного супроводу.

Психологічна допомога методом психологічного дебрифінгу. Організаційні особливості психологічного дебрифінгу. Процедура проведення психологічного дебрифінгу. Тілесно орієнтована терапія (ТОТ). Основні цілі терапевтичної роботи. Основні чинники та механізми порушення контакту з тілом. Розлади, при який застосовується тілесно орієнтована терапія. Основні поняття тілесноорієнтованої терапії. Види контактування з тілом клієнта у ТОТ. Основні методи тілесно орієнтованої терапії. Арт-терапія. Основні цілі та методи арт-терапії в подоланні психотравми війни.

Когнітивно-поведінкова психотерапія. Основні цілі та методи поведінкової психотерапії. Основні цілі та методи когнітивної терапії. Символ-драма (метод кататимного переживання образів). Основи методу кататимного переживання образів (КПО). Основна ступінь при роботі с ПТСР. Розлади, при який застосовується КПО. Розлади, при яких КПО може бути неефективною. Нейрографіка. Мета, завдання та алгоритм виконання. Мультимодальна модель подолання стресу та невизначеності BASIC Ph (М. Лаад Mooli Lahad). Основні положення моделі, її мета та завдання. Основні етапи методики.

ОК «ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ»

Тема 1. Загально-теоретичні основи психологічної реабілітації

Характеристика предмету психологічної реабілітації. Реабілітаційна психологія та психологічна реабілітація. Міжгалузеві основи реабілітації. Система психологічної, медичної, соціальної та педагогічної реабілітації. Система психологічних основ професійної реабілітації за різними напрямками. Вимоги до психолога, що працює в реабілітаційній мультифункціональній бригаді. Особливості роботи реабілітаційного психолога з різним контингентом.

Тема 2. Загальні положення про психологічну реабілітацію осіб, що пережили травматичний досвід

Роль суспільства і держави у забезпеченні психологічного благополуччя осіб, які пережили травми війни, катастроф або насильства, відповідно до цілей ЦСРЗ "Добре здоров'я і благополуччя». Керівні принципи з психічного здоров'я та соціально-психологічної підтримки в надзвичайних ситуаціях. Рівні підтримки психічного здоров'я постраждалих у надзвичайних та екстремальних ситуаціях. Загальні принципи психологічної реабілітації постраждалих у надзвичайних та екстремальних ситуаціях.

Методи діагностики: їх види і призначення при різних видах порушень та з врахуванням відповідного походження. Процедури проведення діагностичних досліджень, їх оцінка та інтерпретації. Професійна етика та правові норми щодо проведення психологічного дослідження постраждалих осіб та осіб у групі ризику.

Тема 3. Психологічна реабілітація різних категорій осіб, соціальних груп і громад, що постраждали від війни

Особливості переживання стресових і травмивних ситуацій. Психотравмивні наслідки перебування в екстремальній ситуації для різних категорій населення. Принципи та алгоритм надання невідкладної психологічної допомоги. Етапи психологічної реабілітації.

Тема 4. Психологічна реабілітація ветеранів війни

Особливості психологічної допомоги ветеранам війни. Духовно-психологічна реабілітація ветеранів війни. Психологічна допомога ветеранам із проблемами залежності від психоактивних речовин. Міжнародні стандарти соціально-психологічної реабілітації людей, що пережили полон та тортури. Організація соціально-психологічної допомоги полоненим та жертвам тортур: українській досвід. Особливості психологічної допомоги людям, що пережили полон та тортури. Психотерапія хронічного болю. Специфіка психологічної адаптації ветеранів війни до родинного життя. Психологічна допомога дружинам ветеранів війни. Особливості психологічної допомоги родинам ветеранів війни.

Тема 5. Психологічна реабілітація деокупованих громад та переміщених осіб

Окупація як форма ізоляції та реагування людської психіки на перебування в умовах ізоляції. Особливості відновлення людини після перебування в умовах ізоляції, постізоляційна декомпресія. Врахування особливостей постізоляційного відновлення при організації допомоги населенню деокупованих громад. Психологічна реабілітація дітей та дорослих деокупованих громад. Переселені особи (внутрішні та зовнішні мігранти), психологічні проблеми дезадаптації, що виникають у них; різні реакції дезадаптації переселених осіб. Психологічна реабілітація переселених осіб. Допомога в адаптації та психологічний супровід переселених осіб. Специфіка потреб внутрішньо переміщених осіб. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Методи та техніки психологічної допомоги у роботі з внутрішньо переміщеними особами.

Тема 6. Методики індивідуальної роботи з різними категоріями осіб, що постраждали від війни

Комбінування методів психологічної допомоги, психотерапії та фізичної терапії. Поєднання реабілітаційних впливів з ерготерапією та трудотерапією. Нетрадиційні засоби інтегрального оздоровлення в роботі психолога-реабілітолога. Моніторинг станів та прогнозування динаміки покращення. Стратегія самопомоги, самопідтримки в реабілітаційних програмах. Пропозиції коучингу на сучасному ринку психологічних послуг. Методи, методики, засоби християнської психологічної реабілітації.

Тема 7. Методики групової роботи з різними категоріями осіб, соціальних груп і громад, що постраждали від війни

Методи, методики, техніки, прийоми психологічної допомоги в реабілітаційному процесі та їх підбір: когнітивно-поведінкова терапія, гуманістична, психодинамічна та системан терапія. Порівняльний аналіз різних методик за складністю проведення. Вивчення реабілітаційних методів, технік тощо та аналіз їх послідовності, поєднання в реабілітаційних програмах.

Особливості функціонування груп підтримки та груп взаємодопомоги. Взаємодія

учасників діалогу за принципом «рівний-рівному». Функціонування соціальних груп за принципом «рівний-рівному» в Україні. Як створити та підтримувати діяльність групи взаємодопомоги.

Тема 8. Програми психологічної реабілітації: підходи та методи

Суспільні моделі в психології здоров'я. Соціальна реклама в психології здоров'я. Проактивна поведінка. Специфіка складання програм реабілітації: підходи та методи. Програми підтримки громад, що постраждали від війни.

ОК «КРИЗОВЕ ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ»

Тема 1. Теорія та методологія кризового консультування.

Кризове консультування як галузь практичної психології та соціальної роботи. Предмет і завдання кризового психологічного консультування. Основна проблематика та особливості розвитку кризової психологічної допомоги. Кризи та кризові стани. Критична і кризова ситуації. Принципи кризової інтервенції. Фундаментальні психологічні установки консультанта. Програма кризової допомоги як модель розв'язання проблем: виявлення проблеми; з'ясування дій людини, яка переживає кризу; допомога у пошуку шляхів виходу з кризи. Схема втручання при кризі, напрямки фокус-аналізу: на емоціях, на думках, на поведінку клієнта.

Поняття про кризові події та кризові реакції. Психоемоційні наслідки кризових подій. Фактори, що впливають на реакції людей в кризовій ситуації.

Методи попередження гострих реакцій на кризу, методи зменшення впливу кризової події на психіку людини. Інструменти та ресурси доступні для тих, хто стикається з кризовими подіями та кризовими реакціями. Вплив культурних, соціальних та індивідуальних факторів на перебіг кризових реакцій. Показання до кризового консультування. Динаміка кризового консультування. Негативні ефекти консультування та їх профілактика.

Тема 2 Перша психологічна допомога в кризовій ситуації.

Перша психологічна допомога (ППД) як сукупність заходів загальнолюдської підтримки особам, переживають страждання і нужду. Вплив кризових ситуацій на людей. Основні оперативні принципи надання ППД. Етичні правила надання ППД. Групи населення, які потребують особливої уваги в умовах кризи. Сценарії ситуацій при яких необхідне надання ППД.

Комунікація з людьми, які переживають кризу, та підтримка їх емоційного стану. Етичні аспекти надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях. Професійні вимоги до фахівців, які надають першу психологічну допомогу в кризі. Специфіка взаємодії з іншими фахівцями. Техніки і прийоми надання першої психологічної допомоги: сприйняття, розуміння, емпатія, захист, підтримка, комунікація. Види гострих реакцій на стрес та кризу. Панічні атаки, як наслідок переживання кризи. Причини, види, фізичні та психологічні симптоми панічної атаки. Способи першої психологічної допомоги при панічних атаках.

Тема 3. Кризова інтервенція: особливості, стратегії, техніки.

Обмеження цілей: найближча мета кризової інтервенції – запобігання катастрофічним наслідкам. Основна мета - навчання користуватися адаптивними способами подолання кризи та відновлення психологічної рівноваги. Робота з почуттями. Прийняття рішень. Надання підтримки. Сім етапів схеми кризової інтервенції: встановлення контакту; збирання інформації, формулювання проблеми, дослідження можливостей, пошук

альтернатив та рішень, планування виходу із кризового стану, підведення підсумків. Типи клієнтів та особливості взаємовідносин психолог – клієнт за М.М. Обозовим.

Стратегія і тактика при роботі з кризовими клієнтами (безпека, ресурс, відреагування, підтримка). Екологія терапевтичної допомоги кризовим клієнтам. Самодопомога консультанта при роботі в режимі кризової терапії як профілактика вторинної травми. Мікротехніки кризового консультування: калібровка, підлаштування, ведення, вміння ставити запитання, переказ оповіді клієнта, інтерпретація (тлумачення), саморозкриття, підведення підсумків (резюме), домашні завдання.

Тема 4 4. Психологічне консультування учасників бойових дій.

Консультування УБД, демобілізованих військових, військових, що втратили кінцівки. Консультування тих, хто пережив полон. Особливості декомпенсації та реінтеграції військових. Суїцидальна поведінка як форма кризового реагування. Суїцидальна небезпека. Фактори суїцидального ризику. Індикатори суїцидального ризику. Визначення рівня суїцидального ризику. Допомога при потенціальному суїциді. Консультування осіб, що пережили суїцидальні спроби. Профілактика суїциду.

Організація тривалої психологічної підтримки для військових. Попередження сепарації та стигматизації військових. Створення простору р2р, особливості роботи та керівництва такою групою. Групи підтримки для дружин, членів сімей демобілізованих. Особливості консультування різних учасників процесу реінтеграції військових. Створення громадського простору, готового до реінтеграції військових.

Тема 5. Повоєнне кризове консультування різних категорій населення.

Різні види кризових ситуацій та їх наслідки для психічного здоров'я людини. Специфіка психологічного консультування в кризових ситуаціях у різних категорій населення. Кризове консультування осіб, що пережили окупацію. Психосоціальна реінтеграція мешканців деокупованих територій. Відновлення психологічного благополуччя постраждалих від війни. Консультування жертв сексуального насильства. Консультування дітей – жертв насильства. Консультування жертв торгтурів та ізоляції.

Особливості травми «пересаженого коріння», психологічне консультування з питань пошуку та відновлення ідентичності. Супровід екзистенційних криз та криз адаптації. Консультування ВПО з питань адаптації до білінгвального та полікультурного простору. Соціально-педагогічна допомога, підтримка, профілактика: вибір програми і плану дій; обговорення альтернативних шляхів вирішення проблеми; допомога в організації виходу з проблеми; координація зусиль найближчого оточення особистості; створення групи підтримки; корекція відносин та реабілітація: моделювання ситуації для вирішення подібних проблем у майбутньому; – моделювання сфер успішної діяльності (ті, в яких сім'я зможе себе реалізувати); підтримка ініціатив як всієї сім'ї, так і окремого її члена; відновлення втрачених умінь клієнта (при травмі разом з іншими спеціалістами) та повернення людини до нормального життя.

Тема 6. Психологічне консультування в період посттравматичного зростання.

Повернення відчуття внутрішнього контролю та потенціалу. Відчуття появи можливостей у житті. Зміни світоглядні або духовні. Відчуття цінності власного життя. Керівництво з фасилітації посттравматичного зростання Л. Калхун, Р. Тедескі,: зростання після травми походить не від травми, а із сутності людини, із процесу її боротьби з подіями та їх наслідками, із осмислення того, що сталося. Роль і місце потенціалу до зростання. Віддзеркалення ї клієнту позитивних змін, емпатія, допомога в пошуках інших позитивних змін.

THRIVE-модель сприяння зростанню (Стів Джозеф) Taking stock (інвентаризація), використання технік експозиції. Harvesting hope (збір врожаю надії). Використання надихаючих прикладів історій людей, які пройшли через схожі ситуації. Re-authoring (ре-авторизація). Використання технік експресивного письма, що дозволить переписати досвід через створення історій та знайти нові перспективи. Identifying change (ідентифікація змін). Використання відповідних шкал та опитувальників, які дозволять відслідковувати посттравматичне зростання клієнта. Valuing change (ціннісні зміни). Допомогти клієнту розвинути впевненість у нових пріоритетах. Expressing change in action (дієві прояви змін). Допомогти клієнту у пошуку способів перенесення посттравматичного зростання у зовнішній світ, наприклад, через складання тижневих планів конкретних дій.

ОК «ТРЕНІНГ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ»

Тема 1. Стрес: причина, перебіг, профілактика.

Стрес. Фрустрація. Конфлікт. Криза. Диференціація поняття «подія», «ситуація», «значуща подія», «кризовий подія», «кризова ситуація», «надзвичайна ситуація». Кризові та надзвичайні ситуації в контексті життєвого шляху людини. Об'єктивна і суб'єктивна кризова ситуація. Характеристики кризової і надзвичайної ситуації. Вразливість різних верств населення до травматизації. Поняття стресу. Основні концепції стресу, його види та форми виявлення. Наукові концепції Ганса Сельє та С. Лазаруса про походження стресу. Сутність стресу, його види, ступені вираження та стадії розвитку. Психофізіологічні механізми виникнення стресу. Триєдина модель мозку. Реакція організму на стрес. Психологічні причини стресів. Психологічні механізми стресу. Основні відмінності психологічного і біологічного стресів. Класифікація видів стресу.

Категорії стресу/травм. Вплив стресу/травми на ритм життя. Вікно толерантності. Фізичні, когнітивні, емоційні, поведінкові прояви стресу/травми. Часовий спектр страждання. Гостра стресова реакція, наслідки. Перша психологічна допомога при ГРС та ТС. Визначення рівня травматизації. Стрес, види та реакцій на стрес. Динаміка станів постраждалих: вплив екстремальних факторів. ГСР та ПТСР. Оцінка психологічного та фізичного стану людини. Визначення рівня травматизації.

Тема 2. Травматичний стрес та психологічна травма.

Динаміка переживання травматичної ситуації. Механізм формування психічних травм. Поняття і характеристика психологічної травми. Стрес фактори, які спричиняють травматизацію. Фактори, які підвищують ризик травматизації. Механізм формування психологічної травми. Розвиток травматичного стресу. Діагностика гострого травматичного стресу. Реакція жертв і тих, хто навколо них. Потенційні наслідки травми. Кризове втручання при гострій стресовій реакції. Первинні емоційні та психічні стани людини в надзвичайних умовах. Як справлятися і могли допомагати. Надання першої психологічної допомоги: техніки та навички самозаспокоєння. Надання першої психологічної допомоги: взаємодія та комунікація.

Особливості переживання стресових і травмивних ситуацій. Психотравмивні наслідки перебування в екстремальній ситуації. Принципи та алгоритм надання невідкладної психологічної допомоги. Травмафокус – нейропсихотерапевтичний метод опрацювання психотравми (Т. Вебер). Невідкладна психологічна допомога та самопомога. Психологічні рекомендації. Невизначена втрата, психологічна допомога тим, чий близькі перебувають у

полоні або є зниклими без вісті. Супровід військовослужбовців, які переживають втрату побратимів.

Тема 3. Стратегії супроводу психологічної травми.

Карта травм і ресурсів. Принципи надання допомоги. Протипоказання до активного опрацювання травматичного досвіду. Терапія монотравми. Терапія мультитравми. Модель створення частин. Стабілізація. Капсула пам'яті. Принципи травматерепії. Шлях страху. Психоедукація. Кризова інтервенція. Використання внутрішнього ресурсу для подолання криз та нарощування життєстійкості. Психологічна допомога та підтримка: моделі та техніки. Мультидисциплінарний комплексний підхід.

Характеристика ПТРС. Механізми розвитку, клінічні ознаки. Стрес-фактори Критерії ПТРС. Модель нейронних мереж. Фактори, які впливають на важкість перебігу ПТРС. Посттравматичні фактори. Комплексний ПТРС. Симптоми. Спектр посттравматичних розладів. Посттравматичне зростання. Виміри посттравматичного зростання. Зростання у сфері стосунків. Закономірності посттравматичного зростання, його предиктори. Роль посттравматичного зростання в подоланні наслідків травми.

Тема 4. Основні методи роботи з травмівним досвідом

Тіло як ресурс. Ресурси тіла та тілесна палітра емоцій. Спеціальні прийоми виходу зі стресових ситуацій. Активна взаємодія зі стресором. Комплексні способи управління стресом. Передумови розвитку адаптивних ресурсів особистості. Стадії адаптації. Задатки адаптаційних можливостей людини. Методики та психологічні техніки зменшення фізичного ефекту стресу. Настанови на здоровий спосіб життя як засіб підвищення адаптивного потенціалу.

Тілесні (соматичні) практики: Integral Body Movement Therapy заснованому на підході Body-Mind Centering, Body Mind Gestalt Therapy, інтегративна танцювально-рухова терапія та інше.

Реконсолідація травматичних спогадів — швидкий метод реабілітації ПТРС. Когнітивний тренінг; вестибулярний тренінг; нейрофідбек-терапія; індивідуальна та групова психотерапії; медитативні та трансівні техніки; ресурсна психотерапія; проєктивні техніки та методи самоідентифікації та самоактуалізації; нейромодельовання. Цілепокладання. Техніки наснаження та пошук ресурсів. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ); емоційно-фокусована терапія пар (ЕФТ); майндфулнес-терапія; танцювально рухова та інші арт-терапевтичні методи.

Тема 5. Техніки розвитку резильєнтності та життєстійкості

Приведення до норми психологічного стану; відновлення психічних функцій, які постраждали в результаті війни; примирення із власним “Я-образом”, якщо йде мова про важку фізичну травму, наприклад, втрату кінцівки; налагодження взаємозв'язків із оточенням; пошук нових цінностей та сенсів у житті; самоідентифікація - пошук відповідей на запитання: “Хто Я?”; формування внутрішнього світу з урахуванням отриманого досвіду на війні; супровід у посттравматичному зростанні.

Робота психолога з наслідками ампутацій кінцівок в учасників бойових дій. Подолання психологічних наслідків зміни зовнішності в учасників бойових дій. Психологічні особливості клієнтів із втратою зору внаслідок бойового поранення. Мілітарна ідентичність як один з визначальних чинників реадaptaції до цивільного життя осіб з важкими наслідками бойових поранень. Формування стресостійкості військовослужбовців.

Тема 6. Методи психопрофілактики та взаємодтримки.

Особливості функціонування груп підтримки та груп взаємодопомоги. Взаємодія учасників діалогу за принципом «рівний-рівному». Функціонування соціальних груп за

принципом «рівний-рівному» в Україні. Встановлення зв'язку та руйнування бар'єрів. Створення простору позитивного досвіду ресоціалізації та реадaptaції. Як створити та підтримувати діяльність групи взаємодопомоги військовослужбовців. Опрацювання негативних емоцій. Формування лідерських навичок та навичок комунікації комбатантів.

Втома від співчуття та управління стресом. Специфіка. Цілі і завдання. Мотиви, мотивація консультанта. Процес. Організація. Формати. Тимчасові рамки. Етичні засади. Межі. Інформаційно-юридичні аспекти військової служби. Типи отримувачів послуг. Відсутність мотивації, уникнення від допомоги та агресія отримувачів послуг. Формування психологічної стійкості до психотравмуючих факторів війни (в т.ч. за допомогою психотерапії, супервізії). Методи саморегуляції та самопідтримки. Професійне вигорання: причини, характер розгортання, симптоматика. Профілактика та подолання професійного вигорання. Зустріч зі своїми обмеженнями.

ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

ОК «РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ТА ГРУПИ»

1. Розкрийте поняття життєвого потенціалу особистості та його структуру.
2. Визначте вплив кризових та травматичних подій на формування життєвого потенціалу особистості.
3. Розкрийте значення соціально-психологічних ресурсів у збереженні психічного здоров'я особистості.
4. Визначте поняття «внутрішніх» психологічних ресурсів особистості та їх вплив на життєстійкість.
5. Розкрийте основні концепції психологічної ресурсності особистості, представлені вітчизняними та зарубіжними дослідниками.
6. Визначте ключові компоненти життєтворчих компетенцій особистості.
7. Визначте поняття «емпауермент» та «селф-емпауермент» як методи розвитку внутрішньої сили особистості.
8. Розкрийте сутність коучингових технологій для розвитку потенціалу особистості.
9. Розкрийте основні етапи та техніки коучингу.
10. Розкрийте концепцію «ікігаї» і її значення для формування життєвого потенціалу особистості.?
11. Розкрийте механізми актуалізації психологічних ресурсів особистості.
12. Визначте принципи гармонізації особистості у процесі самоаналізу.

ОК «ТРАВМА: СУПРОВІД ТА СТРАТЕГІЇ ВТРУЧАННЯ»

1. Розкрийте поняття психологічної травми. Психофізіологічні реакції на травму.
2. Розкрийте поняття психотравмуючої ситуації та її психологічних наслідків.
3. Дайте характеристику психосоціальних наслідків травматизації.
4. Опишіть деструктивні реакції на психотравму: алкоголізація, наркотизація, підвищення суїциальних ризиків.
5. Визначте фактори, що обумовлюють вторинну травматизацію. Оцінка вторинної травматизації.
6. Визначте специфіку психотравми війни, її види та особливості.
7. Проаналізуйте травматичний досвід комбатантів, особливості порушення механізмів адаптації та інтеграції.
8. Розкрийте зміст психологічного супроводу членів сімей комбатантів.
9. Схарактеризуйте особливості переживання травми дитиною; особливості роботи з дитячим травматичним досвідом.
10. Опишіть травматичний досвід осіб, груп та громад, які постраждали від війни: мешканці окупованих та деокупованих територій.
11. Визначте алгоритми надання екстреної психологічної допомоги. Типові помилки та їх наслідки.

12. Схарактеризуйте системний психологічний супровід травми: алгоритми, техніки, етичні норми.

ОК «ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ»

1. Розкрийте предмет психологічної реабілітації та її основні завдання у контексті соціальної сфери.
2. Розкрийте роль практичного психолога у відновленні психічного здоров'я осіб, які пережили травматичний досвід.
3. Визначте міжгалузеві основи реабілітації та поясніть їхній вплив на комплексний підхід до психологічної реабілітації постраждалих осіб у соціальній сфері. Поясніть як соціальні послуги інтегруються у цей процес.
4. Поясніть місце психологічної реабілітації у соціальній роботі з постраждалими особами.
5. Визначте основні вимоги до психолога, що працює в мультидисциплінарній реабілітаційній команді.
6. Розкрийте особливості роботи практичного психолога у соціальних службах при наданні реабілітаційної допомоги.
7. Розкрийте роль суспільства і держави у забезпеченні психологічної реабілітації осіб, які пережили травми війни.
8. Визначте основні рівні підтримки психічного здоров'я в рамках психологічної реабілітації постраждалих у соціальних службах.
9. Розкрийте основні етапи психологічної реабілітації.
10. Розкрийте основні методи психологічної допомоги, які використовуються для відновлення психічного здоров'я дітей.
11. Визначте специфіку психологічної реабілітації осіб з деокупованих громад у соціальних службах.
12. Розкрийте основні етапи психологічної реабілітації внутрішньо переміщених осіб у соціальній сфері.

ОК «КРИЗОВЕ ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ»

1. Визначте поняття та природу життєвої кризи.
2. Визначте типи ставлення людини до кризової ситуації.
3. Схарактеризуйте стадії кризи та можливості її індивідуального контролю.
4. Схарактеризуйте види криз та їх класифікації.
5. Визначте форми та способи опанування життєвої кризи.
6. Дайте загальну характеристику вікових кризи.
7. Розкрийте етапи роботи з тяжкою втратою: як завершити роботу горя.
10. Розкрийте поняття професійної кризи. Втрата роботи як професійна криза.
11. Розкрийте поняття кризового консультування. Завдання консультування, його ефективність та тривалість.
12. Визначте принципи консультування та фундаментальні психологічні настанови.

ОК «ТРЕНІНГ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ»

1. Схарактеризуйте системи психологічної підтримки особистості в стресогенних умовах.
2. Розкрийте поняття стресу та стресостійкості; чинники, що впливають на розвиток психологічного стресу.
3. Визначте вплив індивідуальних і особистих особливостей людини на виникнення і розвиток стресу.
4. Схарактеризуйте три рівні впливу хронічного стресу на особистість: рівень реакцій, соціального функціонування, глибинних особистісних змін.
5. Розкрийте ціннісний, інтегральний підхід до особистості у стані хронічного стресу.
6. Розкрийте поняття психологічної відновлюваність (resilience).
7. Розкрийте поняття травми як точки росту, травми як ресурс трансформації.
8. Опишіть методи психологічної саморегуляції стресових станів.
9. Проаналізуйте явище втоми від співчуття та ресурси управління стресом.
10. Розкрийте поняття посттравматичного зростання.
11. Визначте закономірності посттравматичного зростання.
12. Визначте роль посттравматичного зростання в подоланні наслідків травми.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

ОК «РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ТА ГРУПИ»

1. Розробіть короткий план заходів із психосоціальної підтримки групи людей, які пережили травматичний досвід.
2. Запропонуйте перелік технік для розвитку внутрішніх психологічних ресурсів особистості. Включіть три техніки та коротко поясніть, як кожна з них сприяє зміцненню життєстійкості.
3. Складіть план наснаження особистості за допомогою техніки «селф-емпауерменту». Вкажіть, які саме дії потрібно здійснити на кожному етапі.
4. Запропонуйте три техніки комунікації в коучинговому процесі, які сприятимуть розвитку довірчих стосунків із клієнтом. Коротко поясніть кожен техніку.
5. Розробіть короткий план із трьох кроків для мінімізації негативних наслідків стресу в групі людей, які пережили травматичний досвід. Вкажіть, які методи психологічної підтримки ви плануєте використовувати.
6. Запропонуйте перелік технік для підвищення психологічної стійкості особистості, які можна використовувати в умовах невизначеності. Опишіть три техніки та їхній вплив на життєстійкість.
7. Складіть список із трьох кроків для прийняття стратегічних життєвих рішень. Коротко опишіть, як ці кроки допоможуть визначити найкращий життєвий вибір.
8. Запропонуйте три техніки для розвитку лідерських якостей у процесі коучингу. Коротко опишіть кожен техніку та її застосування.

9. Наведіть приклади трьох технік колективного наснаження групи або громади, які допоможуть підвищити їхню здатність до адаптації після кризи.

ОК «ТРАВМА: СУПРОВІД ТА СТРАТЕГІЇ ВТРУЧАННЯ»

1. Розкрийте особливості функціонування груп підтримки для осіб, що постраждали від війни, як інструменту ретравматизації.
2. Розкрийте основні методи подолання травматизації внутрішньо переміщених осіб.
3. Проаналізуйте методи та підходи до роботи з постраждалими в залежності від віку, статі, культурних особливостей та інших факторів.
4. Наведіть приклади використання методу десенсибілізації та переробки емоційних травм за допомогою руху очей (ДПРО) – за Ф.Шапіро.
5. Розробіть план психологічної допомоги для особи, яка пережила втрату близької людини. Вкажіть основні етапи роботи з горюванням, враховуючи специфіку дитячого та дорослого горювання..
6. Наведіть приклад проведення психологічного дебрифінгу.

ОК «ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ»

1. Складіть короткий план психологічної підтримки родин ветеранів війни. Включіть основні етапи роботи з родинами для сприяння їхній адаптації до родинного життя після повернення ветерана.
2. Запропонуйте перелік технік для роботи з людьми, які пережили гострий стрес. Назвіть три техніки невідкладної психологічної допомоги та коротко опишіть їх застосування.
3. Наведіть приклади трьох видів травмивного досвіду (наприклад, полон, тортури, вимушене переміщення) та коротко опишіть, як психологічна реабілітація може допомогти подолати наслідки кожного з них.
4. Складіть короткий план психологічної підтримки родин ветеранів війни. Включіть основні етапи роботи з родинами для сприяння їхній адаптації до родинного життя після повернення ветерана.
5. Запропонуйте основні етапи психологічної допомоги для людей, які пережили ізоляцію в умовах тимчасової окупації. Опишіть, як кожен етап сприяє постізоляційному відновленню.
6. Розробіть короткий план організації системи психосоціальної підтримки для групи людей, які постраждали від війни.
7. Запропонуйте методи роботи з дітьми, які пережили постізоляційну декомпресію після окупації. Поясніть, як ці техніки можуть допомогти дітям відновити психічне здоров'я.
8. Складіть короткий план для психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам у процесі їхньої адаптації. Вкажіть конкретні методики або техніки, які можна використати для полегшення їх адаптації.
9. Запропонуйте перелік методик діагностики, які використовуються в психологічній реабілітації осіб, що мають травмивний досвід. Коротко опишіть основну їх мету.

10. Складіть короткий план психологічної реабілітації ветеранів війни. Включіть основні етапи роботи з ветеранами війни для сприяння їхній адаптації до мирного життя.

ОК «КРИЗОВЕ ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ»

1. Опишіть власні копінг-стратегії як інструмент виходу з кризи, проілюструйте прикладами
2. Наведіть приклади використання технік тілесно-орієнтованої терапії в кризі.
3. Запропонуйте техніки першої психологічної допомоги в кризі.

ОК «ТРЕНІНГ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ»

1. Проаналізуйте можливості використання мультимодальна модель подолання стресу та невизначеності BASIC Ph (М. Лаад Mooli Lahad).
2. Наведіть приклади використання THRIVE-моделі сприяння зростанню.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Атестаційний екзамен з практичної психології у соціальній сфері для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей: 231 Соціальна робота – невід’ємна складова освітнього процесу та форма зворотного зв’язку, яка проводиться в усній формі та складається з 30 білетів.

Здобувачі вищої освіти розкривають два теоретичних питання та виконують практичне завдання. Оцінювання та накопичення балів під час екзамену: за теоретичну відповідь здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти максимально отримує 30 балів, а за практичне завдання – 40 балів. Таким чином, рейтинг складається з наступних балів: 60 балів (теоретичні питання) + 40 балів (практичне завдання) = 100 балів.

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах оцінкам за шкалою ECTS

Сума балів	Шкала ECTS
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX
1-34	F

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів та шкала нарахування рейтингових балів з теоретичних питань

Школа рейтингових балів	6 балів	4 бали	2 бали
Критерії оцінювання	Показники оцінювання		
повнота	відповідь повна, обґрунтована, системна; досконале володіння понятійним апаратом	відповідь неповна, без належного обґрунтування; володіння понятійним апаратом з незначними неточностями, помилками	відповідь поверхова, названі окремі положення, невміння виділити головне і другорядне; часткове володіння понятійним апаратом
логічність	відповідь логічно структурована; тези аргументовані, вагомі; зроблені повні висновки	відповідь з частковим порушенням послідовності; аргументи недостатньо переконливі; висновки не суттєві	відповідь непослідовна; аргументи поодинокі або відсутні; висновки відсутні

глибина	виявляє концептуальні знання; високий ступінь володіння станом питання (історії питання та сучасних психолого-педагогічних досліджень); критично осмислює основні теорії, принципи, методи і поняття у навчанні та професійній діяльності	відповідь правильна, але має певні неточності, недостатньо обґрунтована та осмислена. Історію та сучасний стан проблеми висвітлено частково	відповідь демонструє нечіткі уявлення здобувача вищої освіти про об'єкт вивчення, поверхове висвітлення проблеми з називанням окремих прізвищ дослідників
зв'язок з практикою	спирається на передовий педагогічний досвід та на власний практичний досвід; прогнозує тенденції розвитку психологічних явищ, моделює ситуацію консультування або терапевтичного процесу, спираючись на теоретичні позиції	наводить поодинокі приклади з власної практики; відчуває незначні труднощі у моделюванні ситуації консультування або терапевтичного процесу, спираючись на теоретичні позиції	не пов'язує відповідь з практичним досвідом; моделює ситуації консультування або терапевтичного процесу за стандартними алгоритмами
інтегрованість знань	інтегрує знання з сумісних дисциплін; творчо інтерпретує данні інших наук	недостатньо інтегрує знання	інтеграція з суміжними дисциплінами відсутня

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час виконання практичного завдання та нарахувань рейтингових балів

Шкала рейтингових балів	6 балів	4 бали	2 бали
Критерії оцінювання	Показники оцінювання		
планування	вміє спланувати завдання діяльності відповідно програмових вимог; правильно структурує форму роботи, відповідно її виду може скласти план консультування та/або орієнтовний план терапевтичного процесу	завдання планує не зовсім точно; організацію та зміст різних видів діяльності відтворює обмежено; структура плану консультування та/або орієнтовний план терапевтичного процесу непослідовні;	планує не всі освітні завдання та частково їх реалізує; обрана структура наведеної форми роботи не відповідає типовим вимогам

доцільність і ефективність вибраних методів	володіє багатим спектром методів; обрані методи і прийоми найбільш ефективні; операціонально правильно застосовує методи відповідно віку дітей та поставленим завданням	володіє достатнім спектром методів; обрані методи і прийоми не завжди є ефективні; недостатньо володіє технікою реалізації методу, частково враховує вік дітей та вирішує поставлені завдання	володіє обмеженим методичним арсеналом; обрані методи і прийоми малоефективні, не відповідають віку дітей та поставленим завданням
добір дидактичного матеріалу	відповідає змістовому компоненту діагностики чи терапевтичної діяльності; узгоджується з психофізичними можливостями дітей	частково недоцільно використано матеріал; дидактичний матеріал не повністю відповідає віковим можливостям дітей	недоцільне використання матеріалу; дидактичний матеріал не відповідає віковим можливостям дітей
глибокої роботи	глибоке та комплексне розкриття теми	поверхове розкриття теми з акцентами на окремих складових програмового змісту	часткове розкриття теми із суттєвими недоліками у змісті
комунікація	достатня зрозумілість відповіді та чітка комунікаційна стратегія	добра зрозумілість відповіді та доречна комунікаційна стратегія з несуттєвими недоліками	задовільна зрозумілість відповіді та комунікаційна стратегія із суттєвими недоліками
Додаткова шкала рейтингових балів	10 балів	6 балів	2 бали
творчий підхід	- оригінально та гнучко підходить до розв'язання поставлених психологічних задач; - шукає власне рішення проблеми, використовуючи інноваційні підходи до її розв'язання	- продуктивно перетворює наявні в професійному досвіді підходи до розв'язання проблеми; - переносить набуті знання, уміння, навички в нові ситуації	репродуктивно відтворює наявні в професійному досвіді підходи до розв'язання проблеми; зосереджує увагу лише на частині проблеми

Виконання всіх завдань атестаційного екзамену з практичної психології у соціальній сфері є обов'язковим.

Отримана оцінка на атестаційному екзамені оголошується здобувачам вищої освіти та заноситься до залікової книжки. Оцінювання результатів складання атестаційного екзамену з практичної психології у соціальній сфері здійснюється у такій відповідності:

- 90 – 100 балів – здобувач вищої освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, пов'язує програмовий матеріал із профілем,

демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

- 89 – 65 балів – здобувач вищої освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування щодо тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;
- 64 – 50 балів – здобувач вищої освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх з майбутньою діяльністю;
- менше 50 балів - здобувач вищої освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення та сформованість практичних навичок.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX
1-34	F

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ТА ГРУПИ

1. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика: монографія / За ред. С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 540 с.
2. Інноваційні технології розвитку психологічних ресурсів особистості: колективна монографія / відпов. ред. Н.І. Тавровецька. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2019. 354 с.
3. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / [Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін.] ; за наук. ред. Т. М. Титаренко / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.
4. Життєдіяльність та життєтворчість особистості в особливих умовах: кол. монограф. / упорядн. : О. А. Кривопишина, Н. О. Терентьєва ; за наук. ред. М. М. Козяра. Львів : СПОЛОМ, 2018. 527 с.
5. Як допомогти особистості в період переходу від війни до миру: соціально-психологічний супровід : практичний посібник / за наук. ред. Т. М. Титаренко, М. С. Дворник / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 154 с.

ТРАВМА: СУПРОВІД ТА СТРАТЕГІЇ ВТРУЧАННЯ

1. Блінов О. А. Види та напрямки психологічної допомоги психотравмованим військовослужбовцям. Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць. Київ, НУОУ, 2014 р. Вип 4(41). С. 168-173
2. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія : посібник [для студ. вищ. навч. закл.] Полтава : АСМІ, 2010. 240 с.
3. Буковська О.О. Гірченко О.Л. Сучасні напрямки психологічної реабілітації кризових станів, викликаних екстремальними ситуаціями. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. Екологічна психологія. 2019. Т. VII. Вип. 47. С. 19-27.
4. Бриндіков Ю.Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб : дис. ... докт пед. наук. Хмельницький, 2018. 559 с.
5. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 416 с.
6. Гридковець Л. М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Реабілітаційна психологія». Київ : КІБіТ, 2012. 80 с.
7. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. Київ : КІБіТ, 2015. 42 с.
8. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах : методичні рекомендації. Київ ; Харків : ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», 2014
9. EMDR. Подолання наслідків психотравми: практичний посібник / за ред. Арне Гофмана. Львів : Свічадо, 2017. 259 с.
10. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
11. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. Київ, 2018. 240 с.
12. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.

13. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Л. Туриніна. Київ, ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. 160 с.
14. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ: ТОВ “Видавництво “Логос”. 2015. 207 с.
15. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти : метод. посіб. / Упор. :д.д. Романовська, О. В. Ілащук. Чернівці : Технодрук, 2014 р. 133 с.

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

1. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія : посібник [для студ. вищ. навч. закл.] Полтава : АСМІ, 2010. 240 с.
2. Горбунова В. В., Карачевський А. Б., Климчук В. О., Нетлюх Г. С., Романчук О. І. Соціально психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО : посібник для ведучих груп. Львів : Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с.
3. Єгорова О.Б. Реабілітаційна психологія: курс лекцій. Навчально-методичний посібник для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія. Слов'янськ: Вид-во Б.І.Маторіна, 2018. 132 с.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2023. 208 с.
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. Київ, 2023. 240 с.
6. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2023. 236 с.
7. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Л. Г. Царенко / за ред. З. Г. Кісарчук. Київ : ТОВ Видавництво «Логос». 207 с.

КРИЗОВЕ ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ

1. Булах І.С. Психологія життєвих криз особистості: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 124 с..
2. З. Максименко С.Д., Шевченко Н.Ф.. Психологічна допомога тяжким соматично хворим : навч. посіб. Київ: Ін-т психології імені Г.С.Костюка, 2017. 115 с.
4. Психологічна допомога в клініці: навчально-методичний посібник / Р. П. Федоренко та інші. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 224 с.
5. Психосоціальна підтримка в кризовій ситуації : методичний посібник для педагогів (2018) / С. Богданов, О. Залеська. К. : Пульсари. 2018. 76 с.
6. Райт Н.. Кризове консультування. Київ: УЄТС, 2018. 400 с.
7. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій. Практичний посібник / за наук. ред. Т. Титаренко / НАПН України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с. URL: <https://www.academia.edu/40028931/>
8. Соціально-психологічна профілактика стресів та стресових розладів учнів та студентів: навч. посіб. За ред. В.Г. Панка, І.І. Цушка. Київ: Ніка-Центр, 2017. 164 с.
9. Титаренко Т. Життєві кризи: технологія консультування. Київ: Главник, 2016. С. 89-93, С.116-120.

10. Федоренко, Р., Мушкевич, М., Магдисюк, Л., Дучимінська Т. Психологія молоді сім'ї: монографія. Вид. 2-ге, доповн. та змін. Луцьк: ВежаДрук, 2020. 392 с.
11. Хоружий С. М. Психологічна робота з посттравматичними стресовими розладами у військовослужбовців Збройних Сил України. Частина 2: Групові форми психологічної допомоги військовослужбовцям у подоланні наслідків психологічної травматизації : Методичний посібник / С. М. Хоружий, І. О. Пішко, Н. С. Лозінська. К. : НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 84 с.
12. Черезова, І. О. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І.О. Черезова. Бердянськ, БДПУ, 2018. 193 с.

ТРЕНІНГ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ

- Афанасьєва Н. Є., Перелигіна Л. А. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу: навчальний посібник. Харків : НУЦЗУ, 2015. 320 с.
2. Білова М. Е. Соціально-психологічний тренінг: навчально-методичний посібник з спецкурсу «Соціально-психологічний тренінг». Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2015. 113 с.
 3. Джонсон Д. Тренінг саморозкриття / Практична психологія та соціальна робота. 2003. №7. С 52 – 64
 4. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості. К:Ніка-центр, 2019. 406с.
 5. Ларіна Т. О. Життєстійкість як передумова постановки життєвих завдань / Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості: монографія / за наук. ред. Т.М. Титаренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. С. 287-322.
 6. Методичні рекомендації до практичних занять з навчальної дисципліни «Психологія травмуючих ситуацій». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 97 с.
 7. Методичні рекомендації з надання першої психологічної допомоги переміщеним особам [Електронний ресурс] URL: <http://legalspace.org/index.php/ua/korisnyres/biblioteka/item/2659-metodychni-rekomendatsii-znadannia-pershoi-psykholohichnoi-dopomohy-peremishchenym-osobam>
 8. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
 9. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології: навч. Посібник. К.: Кондор, 2015. – 278 с.

Процедура проведення атестаційного екзамену з практичної психології у соціальній сфері

Комплексний кваліфікаційний екзамен – атестаційний екзамен проводиться в усній формі дистанційно в синхронному режимі (режимі онлайн) у форматі відеоконференції на платформі Zoom відповідно до затвердженого графіка з відеофіксацією, автентифікацією здобувачів вищої освіти, що передбачає: встановлення аудіо та візуального контакту зі здобувачами вищої освіти; демонстрацію студентського квитка або іншого документа, що посвідчує особу.

Здобувач вищої освіти, отримавши екзаменаційний білет, готує відповідь на питання та в режимі відеоконференції відповідає на білет і додаткові запитання членів екзаменаційної комісії. У випадку технічних збоїв під час усних відповідей здобувачам вищої освіти дозволяється повторне підключення.

Здобувачі вищої освіти можуть скласти екзамен з іншою підгрупою (за її наявності, а студенти заочної форми також можуть приєднатися до підгруп денної форми та навпаки). Особи, які не мають технічних засобів, постійного підключення до мережі Інтернет, та здобувачі, які мешкають у зоні бойових дій, можуть складати екзамен з використанням будь-яких технічних засобів (Viber, WhatsApp, Moodle, Telegram мобільний телефон) упродовж всього терміну роботи екзаменаційної комісії.

У разі повітряної тривоги або інших форс-мажорних обставин екзамен призупиняється й продовжується зразу ж після стабілізації безпекової ситуації.

Процедуру проведення комплексного кваліфікаційного екзамену – атестаційного екзамену затверджено вченою радою факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти (протокол № 5 від 27.05.2022 року) відповідно до Методичних рекомендацій щодо організації дистанційного проведення підсумкової атестації здобувачів вищої освіти з використанням інформаційно- комунікаційних технологій в Бердянському державному педагогічному університеті на час дії правового режиму воєнного стану, схвалених вченою радою БДПУ (протокол № 9 від 26.05.2022 року).